

Competënzes ala fin dl 5. ann

La studënta, le studënt é buna/bun da

- tó sō y elaboré te na maniera critica le contignü, la minunga, le punt d'odüda y la mentalité de chi che baia o scrí
- espone y motivé conzec y minunghe tla discusiun, fazon coliamënc cun les atres materies
- lí y interpreté i tesć, te n contest interdisciplinar, fazon referimënc a d'atri ciamps dl savëi
- adoré le lingaz scrit te plü formes, adoran registri linguistics desvalies
- confronté le ladin cun d'atres situaziuns linguistics te n prozës comparatif y contrastif
- interpreté y valuté la cultura y la realté ladina te súa atualité y contemporaneité, lauran fora vijiuns por so svilup
- reconesce les interferënzes linguistics cun i atri lingac

	Abilités	Conescënzes	Argomënc / Contegnüs	Indicaziuns metodologiches y didatiche – Materiali – Media – Strumënc	Tematiches interdisciplinaires – Referimënc – Injunes personales
Ascuté	tó sō informaziuns te na vijun critica	notizies y trasmisciuns dai media	Storia dla Ladinia tartan l'Eté Medievala	DVD La Ladinia tartan l'Eté da Mez, dada fora da OLFED, te deplü idioms ladins	fá coliamënc interdisciplinars cun les atres materies storich-leterares
	capí tesć te d'atri idioms ladins	sensibilité linguistica y vijun suralocala dl lingaz ladin	Ert tla Ladinia	DVD Ert tla Ladinia dada fora da Olfed	
Baie	tó pert ativamënter a discusiuns cun minunghe y argomënc personai	argomënc por y cuntra	discusiuns y reflesiuns te tlassa sura argomënc specifichs fora dl program anual y sura tematiches atuales, che se svilupëia tl tēp	se ascuté sō un cun l'ater porté dant les argumentaziuns te na maniera tlera, sistematica y da deplü punc de odüda desmostré capacité riflessiva y critica	se tigní informá lion artici de foliec, ciaran documentaziuns o notiziars

				se tigní ales regoles de discusciun	
	arjigné ca y porté dant referac	presentaziuns linguistiches y mediales	inrescides sura argomënc storics, leterars y culturai (p.e. l'insediament tla Val Badia o les istituziuns tla Ladinia)	conësc deplü manires de porté dant o fá presentaziuns	
	fá reflesciuns sôn la conversaziun y analisé tan inant che la comunicaziun garetá	modei de comunicaziun	discusciuns	regoles de discusciun	
Lí y jí ite sôn i tesć	analisé elemënc tl test, tó informaziuns fora de tesć spefizics y les lauré fora	strategies por capí y lauré fora tesć	deventé cosciënc y analisé le lingaz ladin adoré tl'oralité y tles situaziuns desvalies dla vita da vignedé le lingaz di jogn	Söla basa dl articul "Mega vedl, tan sann " Le lingaz di jogn ladins ti media digitai nūs: SMS, e-mail, facebook" de Judith Verginer fora de Aules 2014, plates 74-75 Elaboré y cöie adöm esperiënzes y minunghes di studënc/ dles studëntes sura l'argomënt y nen baié	
	anuzé la letöra sciöche ocasiun por imparé espresciuns nōies (formes idiomatiches – neologisms)	metodes de aprofondimënt lessical	Letöra de n liber chirí fora adöm ales studëntes/ ai studënc Mioré la conoscënza y la competënza lessicala, la capacità d'espresciun y de comunicaziun adoré n lingaz tres plü nēt y lēde da interferënzes reconēsce les parores y les formulaziuns forestes imparé parores nōies o d'atres che	eserzité deplü techniches de letöra lí dadalt lauré cun le dizionar online: http://www.micura.it/la/dizionars/vb glossars de parores vedles y pūch	

			vëgn al dedaincö püch adorades	adorades	
	interpreté plü sorts de tesć de auturies ladines/ auturs ladins, ince te d'atri idioms ladins	leteratōra y identitè personala	Confrunt danter i idioms ladins dles Dolomites Tematiches leterares : imparé da conèsce scriturs y sűes operes da dōtes les valades ladines	trascriziuns de chisc idioms tl ladin de mesaval Articui d'atualitè fora di media ladins Roland Verra: Incuntades, scric y scriturs ladins de nűsc tēmps, Departimēnt Educaziun y Cultura Ladina, Balsan 2011.	conèsce elemēnc y stils d'interpretaziun leterara studiá tles atres materies leterares fá coliamēnc cun contegnűs bele conesciűs
Scrí	cōie adōm ideas, cherié n conzet dl scrit, formulé pinsiers, i lauré fora y mēte adōm na formulaziun finala	fases dl prozės da scrí	respogne a domandes elaborades fora di tesć specifichs ressumé en cōrt contegnűs tratá elaboré autonomamēnter teses prinzipales fora de argomēnc dl program traté	inrescides personales online o da materialai metűs a desposiziun	
	lauré fora tesć argumentatifs, scrí te na manira critica sōn tematiches specifiches y savēi da espone sűa minunga y la minunga di atri	formes argumentatives de tesć	lauré fora n test cun les carateristiches specifiches aladō dl argomēnt d'interés dé dant	argomēnc d'atualitè o de contegnű storich, leterar o sozial, adatá al program traté	colaboraziun cun les materies leterares

	scrí tesć se tignan ales regoles gramaticales	regoles gramaticales	Les categories gramaticales plü importantes: les preposiziuns, les congiunziuns, le verb y les coniugaziuns i pronomes : azentá, nia azentá, enclitics elemënc de sintassa : l'inverjiun la negaziun dopla la frasa interrogativa preparaziun al ejam dl Ejam de Ladin livel B1, eventualmënter B2	esercizi gramatica comparada: > Heidi Runggaldier: Das Verb > Heidi Runggaldier: Determinanten und Pronomen tesć de traduziun preodüs por le livel B1/B2 dl Ejam de Ladin coretur online: http://www.ladinternet.it/	alzé fora formes tipiches ladines ester bugn da adoré les regoles de gramatica y grafia Confronté certi aspec gramaticai di lingac insigná te scora
Cultura ladina	jí ite sön dërc, problems, sconanza dla mendranza y ince ativité culturala, artistica y artejanala tles valades ladines	situaziun dl grup linguistich ladin	Le ladin dolomitan Istituziuns che se dá jö cun le mantegnimënt y le svilup dl lingaz ladin : Istitut Cultural Ladin „Micurá de Rū“ y Istitut Cultural Ladin „Majon di fascegn“, Cesa de Jan, Ra Regoles	La storia dl ladin standard fora de: Raïsc y ares dé fora Istitut Pedagogich ladin, Balsan 2007. pl 24-26 inrescides on-line elaboraziun autonoma dles informaziuns plü importantes dales plates web de chëstes istituziuns	

	se confronté cun chestiuns ambientales y soziales	ambiënt y sozieté dl raiun ladin	I trus dla Preistoria tla Ladinia (Trois Païan – Streda de La Vena) Ra Regoles ia en Ampëz Les viles (adoranza dl lignan por l' economia locala, desposiziun di frabricac, adoranza dl fer, storia de Fursil); ciases di nobli; dlijies (strotöra architetonica, pitöres, patrons, desposiziun geografica) Storia dl film	inrescides personales y referac Ivan Senoner, Unité Didatica: Storia dl film	Coliamënc cun d'atres materies leterares
--	---	-------------------------------------	---	--	---